

Meziválečná česká literatura

Próza a drama

Znaky: 1. období mezi rokem 1918 - 1939

2. odraz 1. světové války

1. **obava před fašismem**
2. **obava z další světové války**
3. **obraz dělnického hnutí ve 20. letech, tzv. proletářská literatura**
 - **ovlivněno VŘSR, Ruskem, komunismem**
4. **vliv některých z uměleckých směrů světové literatury/ kubismus, dadaismus, futurismus, expresionismus, existencialismus, surrealismus /**

Spisovatelé: K. Čapek, J. Hašek, V. Vančura, K. Poláček, E. Bass, I. Olbracht

K. Čapek

20. léta – varování před zneužitím techniky, aby se technika neobrátila proti člověku

Továrna na absolutno / fejetonový román / - lidstvo získá od českého vynálezce, ing. Marka, vynález motoru, kterému může jako palivo sloužit jakákoliv látka a kterou spálí beze zbytku. Spolu s tímto zdrojem energie lidstvo postupně získá blahobyt. Při spalování se ale uvolňuje záření – absolutno, které dělá z lidí náboženské fanatiky. Postupně těchto lidí přibývá a s tím začíná chaos. Nakonec vypuká válka, která končí úplným vyčerpáním, pak si teprve lidé uvědomí viníka a všechny motory zničí.

Krakatit / román / - Ing. Prokop objeví novou, velmi silnou trhavinu, schopnou zničit celý svět. Jeho přítel Tomeš, získá kvůli penězům tajemství krakatitu a uteče. Prokop se ho vydá hledat, aby zabránil zneužití. Na konci se setkává s pohádkovým stařečkem a rozmlouvají spolu o smyslu života. Závěr je postaven na myšlence, že člověk nemá dělat velké skutky, ale jen takové, které mu mají sloužit

R.U.R. - v tomto [vědeckofantastickém dramatu](#) poprvé zaznělo slovo [robot](#), které Čapkovi údajně poradil bratr Josef. Čapek zde varuje před zneužitím techniky. Továrník Rossum vyrábí dokonalé roboty, kteří jsou k nerozeznání od lidí. Roboti postupně vykonávají stále více práce a lidé postupně degenerují. Roboti se vzbouří a začnou vyvražďovat lidi, nakonec vyvraždí všechny až na starého Alquistu. Robotům hrozí zánik, protože nejsou schopni vyrábět sami sebe; po Alquistovi chtějí, aby zase objevil tajemství jejich výroby. Alquist se snaží všemožně zjistit informace o konstrukci robotů, dojde i na vivisekci. Mezitím se na scéně objeví roboti z poslední série, Primus a Helena, kteří mají některé lidské vlastnosti, jež ostatním robotům chybí. Alquist zjistí, že se milují, a požehná jim jako zakladatelům nového rodu. (problém - svět zamoří roboti; spása - v lásce)

Další díla ve 20. letech – Ze života hmyzu / div.hra / , Věc Makropulos / div.hra / , Povídky z jedné kapsy, Povídky z druhé kapsy

30. léta – varování před fašismem, před nebezpečím další světové války

Válka s mloky / román / - alegorie. Lidé objevují zvláštní tvory – mloky, inteligentní živočichy, které lidé začnou cvičit jako levnou pracovní sílu. Mloci se však vzbouří, začnou organizovat svůj vlastní stát, zvolí si svého vůdce a žádají pro sebe „životní prostor“. Vše spěje nevyhnutelně k válečnému konfliktu.

Bílá nemoc / div.hra / Objevuje se diktátor (Maršál), který chce válku ([Adolf Hitler](#)), ale zároveň s ním se objevuje strašlivá nemoc, která zabíjí lidi. Touto nemocí onemocní i diktátor, jeden mírumilovný lékař (Galén) nachází lék. Nabízí diktátorovi, že ho vyléčí výměnou za mír. Diktátor nakonec přijímá, ale lékař je zabit zfanatizovaným davem cestou k němu. Na konci díla vypuká válka.

Matka - antifašistické drama, kde otevřeně vyhláší nutnost boje proti [fašismu](#). V tomto dramatu hlavní hrdinka matka se svými rozhovory snaží zabránit svému dítěti – Tonimu (její starší synové i manžel již padli), aby odešel bojovat. Teprve poznání, že nepřítel zabíjí i malé děti a že není sama, kdo prožívá ztrátu svých synů, ji donutí dát Tonimu pušku a pustit ho do války. Její zemřelí synové a manžel vystupují ve hře jako normální postavy.

Další díla ve 30.letech – Hordubal, Povětroň, Obyčejný život / románová trilogie /

Další – knihy pro děti – Dášenska čili život štěněte, Devatero pohádek

- cestopisy – Italské listy, Anglické listy, Výlet do Španěl,...
- apokryfy – povídky na historická nebo biblická témata
- fejetony, sloupky
- překlady
- politická díla – hovory s T.G.M.
- filozofická díla

Jaroslav HAŠEK

Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války (1921-1923) je čtyřdílný [humoristický román českého](#) spisovatele [Jaroslava Haška](#) přeložený do 54 jazyků, několikrát zfilmovaný i zdramatizovaný. Jde o nejvýznamnější Haškovo dílo mnoha lidmi spojované s kongeniálními ilustracemi [Josefa Lady](#). Smrt bohužel nedovolila Haškovi jeho dílo dokončit.

Jednotlivé díly [románu](#) mají tyto názvy:

- *V zázemí* (1921),
- *Na frontě* (1922),
- *Slavný výprask* (1922),
- *Pokračování slavného výprasku* (1923), již první vydání tohoto Haškem nedokončeného dílu vyšlo s pokračováním [Karla Vaňka](#), který v tom samém roce vydal ještě díl pátý a šestý (viz [Vaňkovo pokračování románu Osudy dobrého vojáka Švejka](#)).

Haškovo dílo není snadné [žánrově](#) zařadit. Zdaleka to není jen [humoristický román](#). Je to zároveň [satira](#) líčící velice přesvědčivě s pomocí všemožných [karikatur](#), podivných figurek a neobvyklých situací žalostné poměry panující v rozkládajícím se [Rakousku-Uhersku](#). K tomu Hašek využívá i [žánr grotesky](#) a [frašky](#), volí jednoduché a srozumitelné výrazové prostředky, píše přehledně a jazykem obyčejného člověka, vše směřuje k zesměšnění nesmyslného válčení a starého řádu. Kompozice [románu](#) pak připomíná [pikareskní román](#), kde je hlavním hrdinou tzv. *pikaro* (šibal), který zosobňuje ideál lidové podnikavosti a chytrosti, prochází celou řadou více či méně napínavých příhod a snaží se za každou cenu přežít.

Další díla – Můj obchod se psy, Dobrý voják Švejk v zajetí

Vladislav VANČURA

1891 – 1942

Jeho prozaické dílo je ovlivněno [první světovou válkou](#), [expresionismem](#), obsahuje celou řadu experimentů – hledá nové způsoby vyjádření. Pro jeho díla je typický specifický jazyk a sloh, který napodobuje větnou stavbu staré češtiny, usiluje o zvukomalbu. Jazyk Vančury je celkově bohatý.

Typické znaky

Archaická slova a knižní výrazy spojuje s lidovou mluvou. Větná stavba je zastaralá, užívá složitá souvětí, zdůrazňuje jimi důležitost daného okamžiku. Tento jazyk dává dílům monumentální ráz. Děj je potlačován, důležité místo má vypravěč, který vyjadřuje svůj názor k ději, přerušuje vyprávění a oslovuje čtenáře, hodnotí chování postav. Části příběhů připomínají filmové scénáře. Opěvuje život, zdůrazňuje prožitky, detailně vyjadřuje náladu, barevnost příběhu, city.

- [Pekař Jan Marhoul](#) (1924) Pokus o moderní mýtus (viz [James Joyce](#)) se sociálním zaměřením. Hlavní postava je laskavý a hodný pekař. Jeho добрta se projevuje přesně podle socialistických představ – dává lidem na dluh, pomáhá všem. Nakonec zkrachuje a jemu nikdo nepomůže. Končí jako dělník v pekárně, která mu kdysi patřila. Před smrtí Marhoulovi slibuje jeho syn, že dokončí studia a stane se děkanem. Děj je zasazen do [Benešova](#). Toto dílo je jakousi oslavou chudoby.
- [Pole orná a válečná](#) (1925) V tomto románu V. Vančura začal experimentovat s jazykem, což místy klade velké nároky na čtenáře. Tento román, který je ovlivněn [první světovou válkou](#), nemá jednotný děj, ale skládá se z řady epizod, které nemají věcnou ani jinou souvislost. Vytváří tu dva světy, které staví do protikladu – mírový vesnický a válečný. Vančura chce ukázat jak válka převrací životy lidí, ukazuje, že i zlodějíček a ničema se může stát hrdinou (neoslavuje jeho hrdinství, je vyzdvihován fakt, že je oslavován ničema).
- [Rozmarné léto](#) (1926), filmová adaptace v r. 1967 (režie [Jiří Menzel](#)). Humoristická novela. Na prvním místě tohoto díla není děj, ale jazyk. Pokouší se vystihnout atmosféru malých lázní na řece Olši (ve Slezsku). Do [Krokových Varů](#) přijíždí kouzelník se svou asistentkou, kterou se snaží získat všichni tři hrdinové a to i za cenu velkých změn v životě. Ani jeden není úspěšný a tak se po odjezdu kouzelníka vše vrací do starých zaběhlých kolejí. Slohem lze toto dílo označit za humoresku ovlivněnou [poetismem](#).
- [Marketa Lazarová](#) (1931) V tomto díle je důraz kladen na jazyk a atmosféru a teprve až pak na děj. Osnovou je baladický příběh plný lásky. Jde o vystižení atmosféry a vylíčení prudké lásky. Dějovým pozadím je středověk 15. stol., je líčeno nepřátelství dvou rodů Lazarů a Kozlíků (lupič). Marketa se zamiluje do Mikuláše Kozlíka a z této lásky se nakonec oba rody spojí. Na motivy této knihy byl v roce 1967 režisérem [Františkem Vlácilem](#) natočen [film](#). *Ráda bych obsah knihy uvedla na pravou míru - knihu jsem dočetla před týdnem, tak si ještě něco pamatuji. Obě rodiny jsou lupičské, ale děj se drží spíše u Kozlíků. Jsou to čestní lupiči - čestní ve smyslu, že se řítí na někoho, aby ho okradli a volají na něj ať se brání, že ho jdou okrást... Lazarové útočí podle a svou oběť přepadávají bez upozornění. Děj se odehrává v pozdním létě, přes zimu a na jaře. Král se snaží zbavit svá území loupežníku a po kraji putují pluky vojáků. Obě rodiny před nimi ustupují, ale Lazar se

snáží vymyslet způsob, jak se vetřít do přízně krále. Kozlík se skrývá v lesích rozhodnut vojsku nepodlehnout a držet se svého "řemesla". Vysílá svého syna Mikoláše k Lazarovým s dary a prosbou, aby se spojili a porazili královo vojsko. Dojde k hádce a Mikoláš je skoro zabit. Velmi poraněný se vrátí na Roháček (sídlo Kozlíkových) a způsobí zde velký povyk-rod je zahanben, jak se Mikoláš nechal zbít. Starý Kozlík synem opovrhne a vydá se s ostatními syny na Obořiště k Lazarům. Je prázdné- Lazarovi uprchli. Kozlíkové tvrz vypálí a vrací se domů. Následuje několik přesunů loupežníku tam a zpět. Mezitím se Mikoláš uzdraví a rozhodne se dojet si pro pomstu, po které celou dobu prahne. Spolu s dalšími deseti členy tlupy dojedou na Obořiště, kde rodinu Lazarových celkem zmasakrují a Mikoláš si odvede jednu dceru - Markétu. Jejich vztah je poněkud zvláštní, protože Markéta byla zaslíbena bohu a celý život se v podstatě těšila do kláštera a velmi těžko nesla, že se stala milenkou loupežníka, kterého na druhou stranu milovala. Loupežníci stále svádějí boje s vojskem krále vítězí, ale ustupují dále do hvozdu, aby měli od vojáků klid. Ti je následují. Objevuje se další dějová linie, kde se jeden ze zajatců Kozlíkových-jakýsi německý kníže, lépe řečeno syn knížete-zamiluje do Alexandry, dcery Kozlíka. V závěru dojde k bitvě, kdy je armáda ve veliké přesile. Přestože se Kozlíkovi bijí jako lvi, jsou nuceni dát se na ústup. Starý Kozlík prchá jako poslední a jeho kůň ho shodí a je dopaden. Zbytek tlupy se sejde na smluveném místě a synové se přes odpor matky rozhodnou otce zachránit. To se bohužel nepovede a ve vězení, na které útočili, "si je rovnou nechají". Následně jsou všichni popraveni před očima milenek, manželek, dětí a obyvatel města, kteří mají z popravy velice smíšené pocity, přestože loupežníky nenávidí. Markéta i Alexandra porodí. Alexandra se zabije a Markéta vychovává obě děti. Svým otcem je zavržena a tak se přidá ke Kozlíkovým. Zbylým ženám z tlupy je zabaven majetek a jsou s dětmi vystěhovány na vesnice, aby pracovaly.

Markéta Lazarová - chce se stát jeptiškou

- učená

- svádí boj mezi svou čistou duší a rozkoší k Mikolášovi

Mikoláš - druhorozený syn Kozlíka

- chlupaté ruce

- hákovitý, skobatý, pyšný nos

- dravec, skvělý bojovník, jde si za svým

Alexandra - černé vlasy, útlá, světlá plet', načervenalá líčka

- povaha kruté amazonky

Kristián - 19 let

- mluví jenom německy (překládá mu zbrojnoš Reiner)

	- říšský hrabě z Henavy – hrad Freinheit
	- vznešený způsob odívání, drahocení prsten,
	- útlý
	- nevyzrálý, roztěkaný, ještě neví, co chce
Kozlík	- je to jeho přezdívka
	- nosí kože a kolem hlavy má obmotanou kozinku
	- lysý rozražená, špatně srostlá lebka
	- je sice vrah, ale v boji je potctivý
	- šlechtický stav
	- 8 synů a 9 dcer: Jan, Mikoláš, Jiří, Adam, Markéta, Anna, Salomena, Smil, Burjan, Petr, Katuška, Alena, Eliška, Štěpánka, Isa, Drahomír(9 let)
Lazar	- okrádá pocestné, které přepadne Kozlík (navenek je čistý)
	- nepoctivý
	- sídlí na Obořišti
Pivo	- královský hejtman, syn sedláka
	- z Kutných hor
	- touží po šlechtickém titulu

Drama

Josefína (1941) Variace na Pygmalion **G. B. Shawa**, barová zpěvačka Josefína se pozná s profesorem z konzervatoře, který ji chce učit a udělat z ní zpěvačku. Ona z počátku chce, ale později utíká zpět, protože se jí nelíbí přetvářka, intriky, maloměst'áctví.

Režiroval tyto filmy:

- *Před maturitou* (1932)
- *Na sluneční straně* (1933)
- *Marijka nevěrnice* (1934), podle scénáře **Ivana Olbrachta**
- *Naši furianti* (1935), podle divadelní hry **Ladislava Stroupežnického**
- *Láska a lidé* (1937)

Rozmarné léto

Čas

Kalendář more Gregoriano rudl prvou nedělí červnovou a zněly veliké zvony. Čas šel vpřed rychlým krokem, jak tomu bývá vždy ve chvílích prázdně o velkých svátcích. Blížila se hodina osmá, hodina, o níž se vypráví, že je to čenich smečky denního času a že vás vyslídí stůj co stůj.

Stáří a poloha ústavu Antonína Důry

V tuto chvíli zpěvem a rozmarnou hrou byl počat děj tohoto vypravování v plovoucím domě Důrově. Prám Antonínův, na němž jsou zbudovány lehké stavby plovárenské, jest upoután, kde se hřbet Olše poněkud čeří, větře písčinu zvící padesáti sáhů. V těchto místech břeh směrem k městu je pokryt vrbinami, končícími se před zahradami jircháčů a výrobců oplatek. Zarůstá příliš každého léta, zachovává vzhled ježatosti téměř neušlechtilé. Nikdo jich neštípí, a těm, kdo jdou k řece, nezbývá než maličko stezek, žel, úzkých. Na počátku cest je zařazeno po tyči zhruba omalované, jež, jako oslice sedlo, nese nápis: Říční lázně.

